

Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

Ḥamishah ḥumshe Torah

‘im 3 targumim ... pe. Rashi, u-ferush Rashbam u-ferush Mikhlal yofi min
R. Shelomoh ben Melekh u-ferush Be’er reḥovot ‘al diḳduḳe Rashi ...
ve-Sefer ha-Ḥinukh me-Rabenu Aharon ha-Levi be-sof kol ḥeleḳ

Sefer Devarim

Shelomoh ben Yitshaḳ

Frankfurt de-Oder, 544 [1783 oder 1784]

ב'

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9976

אלהיך אל הארץ אשר אתה בא שמה
 לרשתה ונתתה את הבקרה על הר נרזים
 ואת הקללה על הר עיבל : ל הלא
 הטה בעבר הירדן אחרי הך מבוא השמש
 בארץ הנגעני הישב בערבה מול הנלל
 אצל אנוני מרה : לא כי אתם עברים
 את הירדן לבא לרשת את הארץ אשר
 יהיה אלהיכם נתן לכם וירשתם אתה
 וישבתם בה : לב ושמרתם לעשות את
 כל החקים ואת המשפטים אשר אנכי נתן
 לפניכם היום : א אלה החקים והמשפטים
 אשר תשמרון לעשות בארץ אשר נתן יהוה
 אלהי אבותיך לה לרשתה כל הימים אשר
 אתם חיים על האדמה : ב אבך האבדון
 את כל המקומות אשר עבדו שם הנזים
 אשר אתם ירשים אתם את אלהיהם על
 ההרים הרמים ועל הגבעות ותחת כל עץ
 רענן : ג ונתצתם את מזבחתם ושבחתם
 את מזבחתם ואשריהם תשרפון באש ופסולי
 אלהיהם תגדעון ואבדתם את שמם מן
 המקום ההוא : ד לא תעשון כן ליהוה
 אלהיכם : ה כי אם אל המקום אשר
 יבחר יהוה אלהיכם מכל שבטיכם לשום
 את שמו שם לשכנו תדרשו ובאת שמה :
 ו והבאתם שמה עלתיכם וזבחיכם ואת
 מעשרתיכם ואת תרומת ידכם ונדריכם
 ונדבתיכם ובכרות בקרבם וצאנכם :
 ז ואכלתם שם לפני יהוה אלהיכם
 ושמחתם

יב

ל' ד

סצות תל"ו

סצות תל"ח

תמן למירתה ותמן יתמברכיא על טורא
 דנרזין ונתמלטטיא על טורא דעיבל :
 ל הלא אנון בעברא דירדנא אחורי אורח
 מערני שמשא בארע בגענא דירתיב
 במישרא לקביל גלגלא בסטר מישרי מורה :
 לא ארי אתון עברין ית ירדנא למיעל
 למירת ית ארעא דני אלהכון יהיב לכון
 ונתתון יתה ונתתבון בה : לב ונתרון
 למעבד ית כל קמיא וית דינא דאנא
 יהיב קדמיכון יומא דין : א אלין קמיא
 ודינא דתטרון למעבד בארעא דיהב
 אלהא דאבהתך לה למירתה בר יומיא
 דאתון קמין על ארעא : ב אבך האבדון
 ית כל אתריא דפלתחור תמן עממיא דאתון
 ירתין יתהון ית שעתהון על טוריא רמיא
 ועל רמתא ותחורת בר אילן ענוף :
 ג ותתעון ית איגריהון ותתברון ית
 קמרתהון ואשריהון תוקדון בנורא וצלמי
 טענתהון תקוצצון ותוכדון ית שומקן מן
 אתרא ההוא : ד לא תעבדון כדון קדם
 אלהכון : ה אלהן לאתרא דיתרעי
 אלהכון מכל שבטיכון לאשרא שכינתיה
 תמן לבית שכינתיה תתבעון ותיחון לתמן :
 ו ותיחון לתמן עלותכון ונגסת קודשיכון
 ונת מעשריכון ונת אפרשות ידכון ונדריכון
 ונדבתיכון ובכורי תורכון וענכון : ז ותכלון
 תמן קדם אלהכון ותחדון בכל אושטות
 ידכון אתון ואיש במיכון דברך ית אלהד :

לא

למירתה ותמנון שית שבטין על טורא דגרוזים ושית שבטין על פורא דעיבל מברביא יהוון הפכין אפיהו לקבל פורא
 דגרוזים ומלטיא יהוון הפכין אפיהו לקבל פורא דעיבל : ל הלא אינו יהוין מלבלא ליןרנא אחורי אורת מטקעא
 דשמשא בארע פנענא דשרי במישרא בלו קבל גלגלא בסטרי חווי פמרא : לא ארום אמתו עקרין ער יודגנא
 למיעל למירות גר ארעא ביי אלהבון וגו' : לב והטרון למעבר גר כל קיימא גת דיניא די אנא יהויב
 קרמיבון יוקא דין : א אליו קיימא ודינא דתנטרון למעבר בארעא דים : א אלהא דאכתתבון לכון למירתה
 כל יומא דאמתו קיימון על ארעא : ב אבדא מאבדון גת כל אמתא די פלתי מקון עממיא דאמתו ירמיו ותהון
 גת טעונתהון על טווכא רמא ועל גלימרתא ותחת כל איבד דריוורה שפיר : ג ותסתרון גת אגוריהו
 ותסתרון גת קמתהון ומרתקתהון תיקדו בנורא וצימי טעונתהון משקצון ותשיצונון גת שווכהון מן ארתא סתרא :
 ד ליתכו בשאון למתקא כמב שמא ביי אלהבון : ה אלהו בארעא דיררעי מימרא ביי אלהבון מן כל
 שבטין לאשראה שכימיה מקון לביר שכימיה מתקעון ותתון מקון : ו ומיתיו מקון עקרוכותו ונקסרת
 קודשיכו גת מעשרתכו גת אפרשות ידכו ונגריוכו וניקתכו וביכרי תוככו ונעכו : ז ומילון פקע

רש"י

על הרגוזים . (סוטה ל"ז) כלפי הרגוזים הוכחן פניהם ופתחו בכרעה כרוך האיש אשר לא יעשה פסל ומסכה וגו' . כל הארורים
 שכרעה אמרו תחלה כלשון כרוך ואחר כך פכו פניהם כלפי הרעובל ופתחו בקללה : (ל) הלא המה . נתן כהן סימן : אחרי .
 אחי העברת הירדן הרבה והלא למרחוק . וזה לשון אחרי כל מקום שנאמר כו אחרי מופלג הוא : דרך מכווא דרשמש . להלן
 מן הירדן לגד מערב וטעם הנקרא מוכים שהם שני דברים שנקדו בשני טעמים אחרי נקוד כפשוטו ודרך נקוד כחפזו וכמו דגש ואם היה
 אחרי דרך דבור אחד הוה נקוד אחרי כעשרת כשופר הסוף ודרך רפה (כ) : מול הגלגל . רחוק מן הגלגל : אלוני מורה .
 שם הוא שנאמר (בראשית י"ב) עד מקום שם עד אלון מורה : (לא) כי אתם עובדים את הירדן וגומר . ניסים שלירקן יהיו
 סימן כדכס שכתבו וירשו את הארץ : (ב) אבד תאבדון . אבד ואחר כך תאבדון (שם) משאן לעוקר ע"ו שריך לשרש אמרו :
 ארת כל המקומות אשר עבדו שם וגו' . ומה תאבדון מהם את אלהיהם אשר על ההרים : (ג) מזבח . על אבנים הרבה
 מצבה . של אבן אחת והיא כינום שנינו כמזבה (ע"ז מ"ו) אבן שחכזה מתחלתה לכינום : אשרה . חילן הנעבד : ואבדתם את
 שם . (שם) לכנות להם שם לנבחי בית גלייא קודין לה בית כרית עין כל עין קון : (ד) לא תעשון כן . להקטיר לשמים כפל
 מקום כי אם כמקום אשר יבחר . ד"א וכתתם את מוצבותם ואבדתם את שם : לא תעשון כן . (פפרי) אזרה למחוק את
 השם ולמתן אבן מן המזבח או מן העורה אחר רכיז מעל וכתעלה על דעתך שיראל מוצתין את המזבחות אלא שלא תעשו כמעשהם וירמו
 עונותיכם למקדש אבותיכם שיתחרס : (ה) לשכנו דרשו . (פפרי) זה עשן סילה : (ו) זבחיכם . שלמים של מוכה :
 מעשרותיכם . מעשר כהמה ומעשר שני לאכול לפני מן החומה : הרוסת ידכם . אלו הככורים שנאמר להם (דברים כד) ולקח
 כהן סטל מידך : ובכורת בקרם . לתתם לכהן ויקריבו שם : (ז) אשר ברכך ה' . (פפרי) לפי הכרעה הכא :
 לא

באר רחובות דקדוקי רש"י

וכתם עוד את המספרים כי בן דרך רש"י לפרש דברי התרגום כלשון עברי (דוא זאלסט געבן דיא דא בענטין) היינו האנשים העומדים על
 הכרעה והמה בעצמם בעלי גשמיים ומיד בהן שפיר מלת וכתת :
 (ט) פתחו המדקדקים כל תיבה המתחלת באחת מן אותיות ב"ד כפ"ת דינה לכוח דגש כתובה כוח בראשית תרימח וכן כולם
 חק

רשב"ם

(ל) אחרי דרך : הרי הם כמו שני פשוטות . אבל פשטיל שטעמו של דרך כאות ראשונה כעשה שופר מהפך . מכווא השמש . שקיעת השמש
 כלומר אחרי דך העירס : (כ) אשר עבדו שם את אלהיהם . הגוים אשר אתם יורשים אותם : (ד) לא תעשון כן . לזכות לה' ככל מקום :
 איש

מכלל יופי

(לא) (ורשתה אותה) . באחריש בחידק ממקום פתח :
 יב (ב) (את אלהיהם) . שבאל אשר עבדו שם הגוים והוא
 הפוך וכן רבים : (ג) (את מזבחותם) . באבסימן
 רבני הקבוצת לבר : (ואשריהם) : כל עץ שעובדים
 אותה או נטעין אותו לכבוד מי שעובדים אותו וקרא
 אשרה : (ד) (שקנני) . בהירק הוא מקור בשקל כחיות
 יקפתו עמדו כל העם . או הוא שם :
 (ז) (בכל משלת ידכם) . ענין ההושטת
 לא 18 יח (*) (*) (*)

ושמחתם בכל משלח ידכם אתם ובתיכם
 אשר ברבקה יהנה אלהיך: ח לא תעשון
 ככל אשר אנחנו עשים פה היום איש כלי
 הישר בעיניו: ט כי לא באתם עד-עתה
 אל-המנוחה ואל-הנחלה אשר-יהנה
 אלהיך נתן לך: י ועברתם את-הירדן
 וישבתם בארץ אשר-יהנה אלהיכם מנתיל
 אתכם והנית לכם מפל-איביכם מסביב
 וישבתם בשטח: יא והיה המקום אשר-
 יבחר יהוה אלהיכם בו לשכן שמו שם שמה
 תביאו את כל-אשר אנכי מצוה אתכם
 עולתיכם וזבחיכם מעשרתיכם ותרמת
 ידכם וכל מבחר נדריכם אשר תדרו ליהוה:
 יב ושמחתם לפני יהוה אלהיכם אתם
 ובניכם ובנותיכם ועבדיכם ואמהתיכם והלוי
 אשר בשעריכם פי אין לו חלק ונתתה
 אתכם: יג השמר לך פן-תעלה עלתיך
 בכל-מקום אשר תראה: יד כי אם-
 במקום אשר-יבחר יהוה באחד שבטיך שם
 תעלה עלתיך ושם תעשה כל אשר אנכי
 מצוה: טו רק בבליאות נפשך תובח
 ואכלת בשר בבדפת יהוה אלהיך אשר
 נתת לך בכל-שעריך הטמא והטהור ויאלצנו
 כצבי וקאיל: טז רק הדם לא תאכלו
 על-הארץ תשפכנו במים: יז לא-תוכל

ב

שני

מצום הלט

מצות ה"ט

מצוה תמא

מצוה תמג

לאכל

דשיי

ח ולא תעבדון בכל דאנחנא עבדון תמא
 יומא-דון גבר כל-דקשר בעינוהי:
 ט ארי לא-אתיתון עד-כען לבית-
 ניתא ולאתסנתא דני אלהך יהיב לך:
 י ותעבדון ית-ירדנא ותתבון בארעא דני
 אלהכון מחסין יתבון וגינח לכון מכל-
 בעלי-דבביכון מסחור-סחור ותיתבון
 לרוחצן: יא ויהי אתרא דיתרעיו אלהכון
 ביה לאשרא שכינתיה תמן לתמן תירון
 ית כל-דאנא מפקיד יתבון עלותכון
 ונקסת-קודשיכון מעשריכון ואפרשות
 ידכון וכל שפר נדריכון דתדרון קדם-י:
 יב ותחדון קדם י אלהכון אתון ובניכון
 ובנותכון ועבדיכון ואמהתיכון ולוי-איה
 דבקרניכון ארי לית-ליה חולק ואחסנא
 עמכון: יג אסתמר לך דלמא תסיק עלותך
 בקר-אתר דתתני: יד אלהין באתרא
 דיתרעיו י בחד משבטך תמן תסיק עלותך
 ותמן תעביד בקר-דאנא מפקיד לך:
 טו לחוד בקלירעות נפשך תכוס ותיבון
 בשרא כבדבתא דני אלהך דיהב לך בכל-
 קרנך מסאבא ודכיא וכליגיה בבשר טבא
 ואילא: טז לחוד דמא לא תיכלון עלי-
 ארעא תשדיגיה במיא: יז לית-לך-רשו
 למיכל בקרנך מעשר עיבורך חמרך ומשחך
 ובכורי

(ח) לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים וגו' - מוסכ למעלה על כי אתם עוברים את הירדן תו' כשתעברו את הירדן עיד מותרים
 אתם להקריב כמזה כל ד שנה של טיבוש וחלוק וכמזה לא תקריבו כל מה שלתם וקריבים פה היום כמשכן שהיא עמכם ונחשח זהו כשר
 להקריב בו תטאות וזשמות נדרים ונדבות חבל כמזה חן קרב אלא הירדן והינדכו זה איש כל הישר בעיניו נדרים ונדבות שלתם מתנדבים על
 ידי שישר בעיניכם להביאם ולא ע"י מוכה אותם תקריבו כמזה (ובחיים ק"ט) : (ט) כילא באהם - (ספרי) כל אותן ד שנה
 ער

קדם : אלהכון ותחדון ככל אושטות ידכון אתון ואיש בתיכון דבריכון : אלהכון : ח ליתכון בשאין
 למעבר היקמא דאון עברין קמא יקמא דין גבר כל דבשר בעיניו : ט ארום לא אתיתון עד דאון לפי מוקדשא
 יהוא ביתו ניקמא ולא תסנת ארעא דין אלהכון והיב לבון : י ותעברון את ירדנא ותיתכון בארעא דין אלהכון
 מתפן יתכון ויניח לבון ככל בעלי דבכיון מן תוור תוור ותבגון בית מוקדשא ומבמר דין מיתכון לרוחצון
 יא ויהי אתרא דיתרעי ביה מיקרא דין לאשרא שכינתיה פקו לתמן פיתון את כל קרנא וביכרנא
 ומעשרנא דאנא מפקיד יתהון פקון תקרבון עלוהכון ונגבת קודשיכון פקון תיכלון מעשרכון ואפרשות ידכון וכל
 שפר דריכון דמיררון קדם : יב ותחדון קדם : אלהכון אתון וקניכון וקניכון ועבדיכון ואמהתכון ולין אור
 דקירויכון ארום לית ליה חולק ואחשנא עמכון : יג אסתפרון לבון דלמא פסקון עלוהכון ככל אתרא
 דאחון חמין : יד אלהון לאתרא דיתרעי באחשנת חר מן שבטיכון פקון פסקון עלוהכון ותמן מעברון את
 כל מה דאנא מפקיד לבון : טו לחוד ככל בענות נפשכון מיקסון ומיכלין בישרא הי ככרפתה דין אלהכון
 דיתב לבון ככל קירויכון דמסאכין מן למיקרב לקודשא וירדון למקרב לקודשא פתא יכלון ויהי כבשריה דטביא
 וקאיא : טו לחוד באדמא מן והירין על ארעא תישדוגיה דין פמוי : יז ליתכון בשאין למיכור

בקירויכון

רשי

עד עתה . כמו עדיין : אל המנוחה . (זכחיס ק"ט) זו טילה : נחלה . זו ירושלים . (י) ועברתם את הירדן וישבתם
 בארץ . שתחלקוה ויהא כל אחד מכיר את חלקו ואת שטחו : והניח לכם . לאחר כנסו וחלוקו ומנוחה (שופטים ג) מן הכניס אשר
 הניח' לנסות בס את ישראל ולין ואלא סימיו דוד . או : (יא) והיה המקום וגו' . כנולכס בית הכמירה בירושלים וכן הוא אומר
 כרוד (שמואל ב' ז) ויהי יושב כמלך כביתנו' הניח לנו כלל אויביו מסביב ויאמר המלך אל נתן ראש אנכי יושב כבית ארום
 ולרון ה' יושב כבוד היריעה : שמה חביאו וגו' . למעלה אמור לענין סילה ובאן אמור לענין ירושלים ולכן חלקם הכתוב ליתן
 היתר בין ז' מן משחררה סילה וכאן למנוח ומרבה טוב וכאן לנגבון היו הכמות מותרות עד שבאו לירושלים : מבחר נדרים . תלמד
 שיביא מן המוכר : (ג) השמר לך . (ספרי) ליתן לא תעשה על הדבר : ככל מקום אשר תראה . אשר יעלה כלכך אכל
 אתה מקריב על פינכיא כנגן אליהו כהר הכרמל : (יד) באחד שבטיך . כחלקו של בנימין ולמעלה הוא אומר מכל שבטים הא' כינר
 כזקנה דוד את הגוין מארונס היכוסים גבה הובס מכל השבטים ומכל מקום הגורן כחלקו של בנימין היה : (טו) רקבכל אות נפשיך .
 כמה הכתוב מדבר אם ככשר תאזה להפירה להם כלא הקרבת אימורים (חולין י"ז) הרי הוא אומר במקום אחר כירמיס את נבוכך וגומר
 ואמרת אוכלה כשר וגו' כמה זה מדבר בקדשים שכל מהם מוס שפרו ויחלו ככל מקום יכול יפרו על מוס עוברת ל"רק : תובח ואכלת .
 (כבורות טו יומא עג) אין לך בהם היתר גזיה ותלב אלא חיליה עלי דיי וסיה : הטמא והטהור . לפי שבאו מכל קדשים שבאמר בהם
 (ויקרא ז) והכשר אשר יגע ככל טמא לא יאכל הולך להפירה טעמא וטהור אוכלים בקערה אחת : כצביוכאיל . שאין קרבן בא
 מהם : כצביוכאיל . למוטון מן ארוע וכלתיים והקיסה : (יז) רק הדם לא תאכלו : אף על פי שאמרתו שאין לך מן ויקרת דם
 במזבח לא תאכלנו : תשפכנו כמים . לומר לך שאין לך כסוי . ד"א הרי הוא כמים להכשיר את הזרעים (ספרי חולין ערד) :
 (יז) לא תוכל . כא הכתוב ליתן לא תעשה על הדבר : לא תוכל . דכי יושע בן קרמה אומר יכול אפה אכל איך רשאי כיונא

באר רחובות דקדוקי רשי

אכן כאשר יודען לכא לפי התיכפה שראשה בג"ד כפ"ת תיכס טסופה אחת מן אותיות אה"י או כטל הדגש מן אותיות
 בג"ד כפ"ת כמו על פני כל הארץ אף סכ"ף כמלת כל היא מן אותיות בג"ד כפ"ת מכל מקום היא כוללת דגש כעבור הוי"ד דכסוף
 מלת פני הכתובה לפניה ואמרו המוקדשים הטעם טסוס דמשפט הדגש למר עם האות שלפניה אל האות סבה הדגש ואס כן
 אלו הוי"ד דגש תוך סכ"ף כמלת כל הונדכו למר כמלת פני הכתובה לפניה ומיישק דלמא תפבלע הוי"ד כמלת פני היא אחת מן
 אותיות

רשב"ם

(ח) איש כל הישר בעיניו ככל מקום שאנו מניס עם בידבר אנו מקריבים במשק המוטלטל ממקום לעקום : (טו) ככל אות נפשיך .
 כנבולין שאין עם מקום להקריב עם תאכל חולין ככל שעריך :

מכרל יופי

(ח) (לא חעשון וגו' איש כל הישר בעיניו) . בא
 בחסרון מלת הקופירוש וקאיש כל הישר בעיניו יעשרו
 להקריב קרבנותיו בכמתו ולא יצטרך להביאם בכמה גדולה
 כמו שעתה אנחנו עושים שאין לנו רשות לשחוט ולהקריב
 אלא באהל מועד על המזבח וזהו שאמר כ"ל א באתם ער
 עתה אל המנוחה ואל הנחלה אל המנוחה זו שילה ואל
 הנחלה זו ירושלים כלומר קודם שתבאו אל המנוחה הוררו
 הבמות לכם משתעברו את הירדן : (יא) אשר תדרו
 ל"י

לא אכל בשעריך מעשר דגנה ורת דשן
 ויצהרה ובכרת בקר וצאנה וכל נדריה
 אשר תדר ונדבתיה ותרומת ידך : יח כי
 אס-לפני יהוה אלהיך תאכלנו במקום
 ה אשר יבחר יהוה אלהיך בו אתה ובנה ובתך
 ועבדך ואמתך והלנו אשר בשעריך ושמהם
 לפני יהוה אלהיך בכל משלח ידך : יט
 השמר לך פן תגזב את הלנו כל ימיה על-
 אדמתך : ס כ כי ירחיב יהוה אלהיך
 את גבולך כאשר דבר לך ואמרת אכלה
 בשר כי תאונה נפשך לאכל בשר בכל-
 אות נפשך תאכל בשר : כא כי ירחק
 ה ממך המקום אשר יבחר יהוה אלהיך לשום
 שמו שם וזבתה מבקרך ומצאנה אשר נתן
 יהוה לך כאשר צויתך ואכלת בשעריך בכל
 אות נפשך : כב אך כאשר יאכל את-
 הצבי ואת האיל בן תאכלנו הטמא והטהור
 יחדו יאכלנו : כג כן חזק לבלתי אכל
 הדם כי הדם הוא הנפש ולא תאכל הנפש
 עם הבשר : כד לא תאכלנו על-הארץ
 תשפכנו במקום : כה לא תאכלנו למען
 ייטב לך ולבנה אחריך כי תעשה הישר
 בעיני יהוה : כו כן קדשיה אשר יהיו
 לך ונדבתך תשא ובאת אל המקום אשר-
 יבחר יהוה : כז ועשית עלתיה הבשר

מצוה ח"ג
 חמור חמ"ו
 חמ"ו חמ"ו
 המחמט
 מצוה ח"ג
 מצוה ח"ג
 מצוה ח"ג
 מצוה ח"ג

והדם

רשי

על

ובכורי תיך ויגד וכל נדרך דתדר ונדבתך
 ואפישות ידך : יח אלהן קדם יי אלהך
 תיכליניה באחרא דיתרעי יי אלהך ביה את
 וברך וברתך ועבדך ואמתך ולינאה דבקרן
 ותחני קדם יי אלהך בכל אושטות ידך :
 יט אסתמר לך דקמא תשבוק ותלינאה
 כל יומך על-ארעך : כ ארינפתי יי אלהך
 נת-תחומך כמא דמליל לך ותימר איכול
 בשרא ארי-תחריני נפשך למיכל בשרא
 בכל רעות נפשך תיכול בסרא : נא ארי-
 ירחק מנך אחרא דיתרעי יי אלהך
 לאשרארה שכינתיה תמן ותכוס מתוך
 ומענך דיהב יי לך כמא דפקדתך ותיכול
 בקרן בכל רעות נפשך : כב ברם כמא
 דמתאכיל בסר-שבאי ותאילא בן תכליניה
 מסאב ודביא בחדא וכליניה : כג לחוד
 תקף בדיר-דלא למיכל דמא ארי דמא
 הוא נפשא ולא תיכול נפשא עם-בשרא :
 כד לא תיכליניה על-ארעא תשינייה
 כמאי : כה לא תיכליניה בדיל דייטב לך
 ולבנה בתוך ארי-תעביד דבשר קדם יי :
 כו לחור מעשר קודשך דיהון לך ונדבתך
 תשור ותירגי לארתנא דיתרעי יי :
 כז ותעביד עלותך בסרא ודמא על-
 מדבתא דיי אלהך ודם נבסת קודשך יתשד

כו (שופטים א) ואת היבוס ויבוס וירושלים לא יכלו בני ישראל להרוסים יכולים היו אלא שאין רשאי לבי שבת להם אכרהם כרית
 כשלקח מהם מערת המכפלה ולא יבוסים היו אלא חתיים היו אלא על שם העיר ששתי יבוסים כד יתפורם כפי דרכי חכמי חכמי והוא שנתח
 (שמואל ב' ה) כי אם הקיר העזים והקפזים שלמים שכתבו עליהם את השבעים : ובכורות בקרן : אהרן לכהנים : ותרומת ידך :
 ח"ג

במקורו יבוא מעשרי עיבורו וטובו חמריכו ומשמיכו וכבדו הוריו ונענכו וכל נדריכו ודבריו ונמקמיכו ונאפרשורי
 ידיו : ית אלהו קדם : אלהו תיכלוגיה באתרא דיתרעי : אלהו ביה אתון ונבניכו ונבניכו ונעבדכו
 ונאמהו תיכו וליזאי דקיריכו ומתרו קדם : אלהו בכל אושטות ידיו : ית אסתמרר לכו דלמיא
 חיקעלו על ליואי כל יומיו דאתון שבו על ארעכו : כ ארום יפתי : אלהו ית מחומכו היקמא דמליל
 לכו ותימר איכול בישרא ארום תירוג נפשך למיכול בישרא בכל רגוג נפשך מיכול בישרא : כא ארום
 יתרתק סבכו אתרא דיתרעי : אלהו לאשראה שכינתיה פמו ונתסכו מן רעריכו ומן עניכו דיתב : אלהו
 לכו היקמא דפקודית יתכו ותיכלו בקיריכו בכל רגוג נפשיכו : כב ברם היקמא דמתאבד

ירושלמי

דמכתק מן קודשיא ודדכי מן קודשיא בחדא תיכלו :
 כג לחוד איתוקפו בנצריכו קטול דלא למיכול
 אידמא ארום אידמא הוא קיום נפשא וקא תיכלו אדמא קיום נפשא עם בישרא : כד לא תיכלוגיה
 על ארעא תשדוגיה היקמא : כה לא תיכלוגיה מן בגלל דייטב לבן ולבניכו פתריכו ארום תעבדו דכשר
 קדם : כו לחוג בעירי מעשר קודשיכו דיתון לבו ונדריכו תיעלו ויתתו דאתרא דיתרעי :
 כז ותעבד בהלקמא עליונד בקרא ונדמא על מדקמא דין אלהו ואבם שאר נכסר קודשך ושמיך ער

מדבחה

רשי

אלו הכורים : (יח) לפני'ה . לפנים מן החומה : והלוי אשר בשעריך . אס חין לך לתת לו מחלוקתו מעשר ראשון מן
 לו מעשר עני חין לך מעשר עני הזמיה על שלמך : (יט) השמר לך . לית לא תעשה על הדבר : על אדמתך . אכל כגולה
 חין מוזהר עליו יתר מעני ישראל : (כ) כי ירחיבו וגו' . (חולין פד) למדה תורה דרך ארץ שלא יתאווה אדם לאכול כשר אלא
 מתוך רחבת ידים ועושר : בכל אות נפשך וגו' . אכל כמדבר כאשר להם כשר חולין אלא אם כן מקדישה ומקריבה שלמים :
 (כא) כי ירחק ממך המקום . ולא תוכל לבוא ולעשות שלמים בכל יום כמו עכשו שהמשכן הולך עמכם : וזבחה כאשר צויתך .
 למדנו שיש צווי כזביה היאך יסחוט וכן הלכות שמיטה שלא ירו למה שהיטי : (כב) אך כאשר יאכל את הצבי וגומר . חין מוזהר
 לאכלן בטרה אי מה זכי ואיל חלבן מותר חף חולין חלבן מותר ת"ל חף : (כג) רק חוק לבלתי אכול הדב .
 מנה שאמר חוק אתה למד שהיו שופים כדס לאכלו למיך הולך לומר חוק דברי רבי יהודה . רבי שמעון בן עזאי אומר לא באה הכתוב
 אלא להזהיר וללמד עד כמה אתה צריך להתחוק בזכות אס הדס שהוא קל להסמר ממנו חין אדם מתאוה לו הולך לחוק באהרתוק ו'
 לשאר מנות : ולא תאכל הנפש עם הבשר . (חולין קכ) אוהרה לאכר תן חמי : (כד) לא תאכלנו . אוהרה לדס התמנית :
 (כה) לא תאכלנו . אוהרה לדס האיכרים : למען ייטב לך וגו' . (מכות כג) אל ולמד מתן סכך של מנות אס הדס
 שנפשו של אדם קצה מינו הפורש מינו זוכה לו ולכניו אחריו ק"ל ונלגז ועריות שנפשו של אדם מתאוה להם : (כו) רק קדשין . אע"פ
 שחתה מותר לשחוט חולין לא התרתי לך לשחוט את הקדשים ולאכלן כשעריך כלא הקרבה אלא הביאם לבית הכמירה : (כז) ועשירי
 עולותיך

באר רחובות דקדוקי רשי

אותיות אהו"י ותפעול חס ושלום כשם הנכבד והנורא הכא מן מותיות אהו"י : וכל זה דוקא כשהתיבה שמופה אחת מן
 אותיות אהו"י כשעם חסרת כמו מהפך הנקרא חלל רש"י שופר הפוך כי כן דין המשרת למחר ומיישין שפיר להכלעת אות אהו"י אכל
 כשהתיבה שמופה אות אהו"י כשעם ונלך כמו פשטא ודין המלך להמשיך כנגינתו תו ליכא למיחס להכלעת אות אהו"י לכן שפיר התיבה
 שראשה בג"ד כפ"ת דגושה : לורה כיון רש"י במה שכתב ושעם המקרא מוכיח וכו' ורצה לומר איבוי היה אחר דרך דיבור אחד
 ושייכים להדדי הו' לנקד אחרי במשרת היינו והפך והדל"ת מן דרך רפה היינו בלתי דגש אבל עכשו שדלת אחרי נקוד כפפסטה הייט
 ונלך וממשיכן במלת אחרי לפי זה מלת דרך שאתיה שפיר דגושה כילא שייכים להדדי ושני דכורים המה (אחריו ויעזובק מן דרך
 הירדן

רשב"ם

(יט) כל ימין על אדמתך . כל הימים אשר אשר אתה חי על האדמה : (כ) כי ירחיב ותהיה רחוק מן המשכן : (כג) רק חוק לכלתי
 אכול הדס . לפי שהדס מוכלע בכל האיכרים צריך להתחוק ולדקדק יפה להוציאו :

מכלל יופי

(ל"י) . כתב רבי יעקב בן אלעזר כי בספר הללי אשר בטוליסולה מצאו הדלית רפה : (כט) (רק קדשין) .
 בקמץ 19 יט (*) (*) (*)

והדס על-מזבח יהוה אלהיך ובס-ובחייך
 ישפך על-מזבח יהוה אלהיך והבשר
 תאכל : כח שמור ושמעת את כל הדברים
 ה' האלה אשר אנכי מצוך למען ייטב לך
 ולבניך אחריך עד-עולם כי תעשה הטוב
 שלישי והישר בעיני יהוה אלהיך : ס
 כט כי-יכרית יהוה אלהיך את-הגוים
 אשר אתה בא-שמה להשת אותם מפניך
 וירשת אתם וישבת בארצם : ל השמר
 לך פן-תנקש אחריהם אחרי השמדם
 מפניך ופן-תדרש לאלהיהם לאמר אי-כרה
 יעבדו הגוים האלה את-אלהיהם ואעשה-ה
 כן נס-אני : לא לא-תעשה כן ליהוה
 אלהיך כי כל-תועבת יהוה אשר שגא עשו
 לאלהיהם כי גם את-בניהם ואת-בנותיהם
 י' ישרפו באש לאלהיהם : א את בר-
 הדבר אשר אנכי מצוך אתכם אתו תשמרו
 ה' ד' לעשות לא-תספ עליו ולא תגרע ממנו :
 פ ב כי-יקום בקרבך נביא או חלם
 היום ונתן אליך אות או מופת : ג ובי
 האות והמופת אשר-דבר אליך לאמר
 נלכה אחרי אלהים אחרים אשר לא-ידעתם
 כעשה הגו' ונעבדם : ד לא תשמע אל-דברי הנביא
 ההוא

על-מזבחא דיי אלהך ובסרא תיכור :
 כח טר ותקביל ית בל-פתגמאי האלין
 דאנא מפסיד-לך בריד דייטב לך ולבניך
 בתרך עד-עלם ארי תעביד דתקין ודקשה
 קדם יי אלהך : כט ארי-ישיצי יי אלהך
 ית-עממנא דאת עליל לתמן למירת יתהון
 מן-קדמך ומירת יתהון ותחב בארעהון :
 ל אסתמר לך דלמא-תתקל בתריהון
 בתר דישמיצון מן-קדמך ודלמא-תתבע
 לטעותהון למימר איכדין פלחין עממנא
 האלין ית-טעותהון ואעביד-כן אף-אנא :
 לא לא-תעביד בן-קדם יי אלהך ארי
 כל-דמרחק קדם יי דסי עבדין לטעותהון
 ארי אף ית-בניהון וית-בנותהון מוקדין
 בנורא לטעותהון : א ית-בל-פתגמא
 דאנא מפסיד יתכון יתיה תטרון למעבד
 לא-תוספון עלוהי ולא תמגעון מניה :
 ב ארי-יקום ביגד נביא או חלים חלמא
 ויתן לך את או מופתא : ג וייתי ארתא
 ומופתא דמליד עמך למימר נהך בבתר
 טעות עממנא דלא-ידעתנין ונפלחינון :
 ד לא תקביל לפתגמי נביא ההוא או
 לחלים חלמא ההוא ארי מגסי יי אלהכון
 יתכון

דש"י

עולותיך . אם עולות הם תן הבשר והדס על גבי המזבח ואם זכמי שלמים הם דם זבחין ישפך על המזבח תחלה ואחר כך והבשר תאכל :
 (ספרי) עוד דרשו הכותיב רק קדשך כל ללמד על הקדשים שחובב לארץ וללמד על המעשרות ועל ולדות קדשים שיקריבו :
 (כ"ח) שמור . זו אסנה שאלתה צריך לשמרה כשעך שכל תשכח כענין שחומר (משלי כב) כי נעים כי תשמרם כשעך ואם שניתה
 אסנה שתשמר ותקיים (ספרי) הא כל שאיל כלל משנה איתו כלל מעשה : את כל הדברים . (שם) שתהא תביעה עליך וזוהי קלה
 כענין שמורה : הטוב . בענין השמים : והישר . בענין הדם : (ל) פן הנקש . אונקלוס תרגם לשון נוקש ואני חומר שלא
 עש לדקדק כלשון טלח מנינו מ"ן כלשון וקש ואפילו לישוד הנוסל ממנו אבל כלשון טירף וקשקוש מנינו מ"ן (רג"א לה) וארככותיה דאלגד
 נקטן